

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 marca 2014 r. Sąd Okręgowy w [...] oddalił powództwo o stwierdzenie nieważności uchwał nr 1, 2, 3, 4 Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników pozwanej spółki z dnia 19 stycznia 2012 r. i orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że powódka w dniu 3 marca 2008 r., działająca wówczas pod nazwą D. B. SA, udzieliła M.N. nieodnawialnego krótkoterminowego kredytu do wysokości limitu wynoszącego 34 000 000 zł na okres do dnia 31 grudnia 2008 r., przeznaczanego na podwyższenie kapitału zakładowego w Zakładach Chemicznych „O.” SA w M. Zabezpieczeniem kredytu była kaucja ustanowiona na podstawie art. 102 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 1988 ze zm. - dalej: „prawo bankowe”) przez kredytobiorcę bądź H. sp. z o.o. w K.; w umowie przewidziano także możliwość ustanowienia dalszych zabezpieczeń kredytu.

Dnia 17 listopada 2008 r. kredytodawczyni wypowiedziała umowę kredytu, z powodu niewywiązania się przez kredytobiorcę z przewidzianego w umowie obowiązku ustanowienia dalszych zabezpieczeń kredytu, i wezwała kredytobiorcę do zwrotu kredytu z odsetkami. W dniu 25 listopada 2008 r. powódka wystawiła przeciwko M.N. bankowy tytuł egzekucyjny, zaopatrzony przez Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 2 grudnia 2008 r. w klauzulę wykonalności. Na podstawie tego tytułu wykonawczego powódka wszczęła postępowanie egzekucyjne.

Dnia 8 grudnia 2008 r. komornik sądowy przy Sądzie Rejonowym w W. zawiadomił o wszczęciu egzekucji i zajęciu udziałów M. N. w kapitale zakładowym pozwanej w celu zaspokojenia wierzytelności powódki. Zajęcie udziałów komornik zgłosił sądowi rejestrowemu; postanowieniem z dnia 12 stycznia 2009 r. Sąd w [...] przyjął dokument zajęcia udziałów i dołączył go do akt rejestrowych.

W dniu 17 listopada 2008 r. M. N. zawarł z T. SA w M. umowę przewłaszczenia na zabezpieczenie udziałów, które posiadał w kapitale zakładowym pozwanej spółki (należało do niego 2000 z 2001 udziałów).

Celem tej umowy było zabezpieczenie pożyczek udzielonych M.N. przez T. SA. Spółka T. SA powiadomiła sąd rejestrowy - wobec niezwrócenia pożyczek w oznaczonym terminie - że na podstawie umowy z dnia 17 listopada 2008 r. przejęła własności udziałów M.N. w pozwanej spółce. Dnia 2 kwietnia 2009 r. w Krajowym Rejestrze Sądowym wpisano T. SA w miejsce M.N..

Powódka wytoczyła przed Sądem Okręgowym w [...] powództwo przeciwko T. SA o uznanie czynności prawnej nabycia przez nią 2000 udziałów w kapitale zakładowym pozwanej za bezskuteczną. Dochodzone roszczenie zostało zabezpieczone przez zakaz zbywania i obciążania wymienionych udziałów do czasu zakończenia procesu. T. SA w maju 2009 r. przed Sądem Okręgowym w [...] wytoczyła natomiast powództwo przeciwko D. SA o zwolnienie spod egzekucji spornych 2000 udziałów w kapitale zakładowym pozwanej; postępowanie w tej sprawie zostało zawieszone.

W dniu 19 stycznia 2012 r. odbyło się Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników pozwanej spółki, które prowadziła B. D.; reprezentowała ona wspólników H. sp. z o.o. w K. i T. SA. Prowadząca stwierdziła, że na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu jest reprezentowany cały kapitał, odbywa się ono w trybie określonym w art. 240 k.s.h. i żaden ze wspólników nie zgłosił sprzeciwu dotyczącego odbycia Nadzwyczajnego Zgromadzenia i porządku obrad. Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników spółki podjęło uchwałę nr 1 o podwyższeniu wysokości kapitału zakładowego spółki z kwoty 1 000 500 zł do kwoty 2 000 500 zł przez utworzenie 2000 nowych, równych i niepodzielnych udziałów o wartości nominalnej po 500 zł każdy, ze wskazaniem, że zostaną one pokryte wkładem pieniężnym, uchwałę nr 2 o pozbawieniu dotychczasowych wspólników prawa pierwszeństwa objęcia wszystkim nowych udziałów z jednoczesnym skierowaniem oferty ich nabycia w zamian za wkład pieniężny do . sp. z o.o. w K., uchwałę nr 3 o zmianie § 5 umowy spółki z dnia 5 marca 2005 r. przez nadanie mu następującej treści: „Kapitał zakładowy spółki wynosi 2 000 500 zł i dzieli się na 4001 równych i niepodzielnych udziałów po 500 zł każdy” i uchwałę nr 4 w przedmiocie zmiany treści tekstu jednolitego umowy spółki.

Po podjęciu wymienionych uchwał, B.D. złożyła w imieniu H. oświadczenie, że spółka ta obejmuje wszystkie nowo utworzone udziały w kapitale zakładowym pozwanej, wartości 1 000 000 zł, w zamian za wkład pieniężny. Dnia 23 stycznia 2012 r. prezes zarządu pozwanej oświadczył, że wkład na pokrycie podwyższonego kapitału zakładowego został wniesiony. Dokonane przytoczonymi uchwałami zmiany w umowie pozwanej spółki zostały wpisane do rejestru sądowego postanowieniem z dnia 8 lutego 2012 r. W Krajowym Rejestrze Sądowym zostali ujawnieni jako wspólnicy pozwanej spółki H. (2001 udziałów) i T. SA (2000 udziałów).

W dniu 16 stycznia 2012 r. B.D. została upoważniona przez J. K. do reprezentowania T. SA na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników pozwanej spółki, które miało się odbyć w dniu 18 stycznia 2012 r. w G.; była ona uprawniona do uczestniczenia w tym zgromadzeniu i wykonania prawa głosu ze wszystkich udziałów T. SA. Na podstawie tego pełnomocnictwa B.D. wzięła udział w Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników w dniu 19 stycznia 2012 r.

Sąd Okręgowy uznał, że istota sporu dotyczyła czynnej legitymacji procesowej, którą powódka wywodziła, powołując się na art. 910² § 1 k.p.c., z zajęcia 2000 udziałów swojego dłużnika M.N. w pozwanej spółce. Przyjął, że pozwana o zajęciu udziałów M.N. dowiedziała się w dniu doręczenia jej przez sąd rejestrowy postanowienia z dnia 12 stycznia 2009 r., co miało miejsce - jak wynika z postanowienia z dnia 2 kwietnia 2009 r., odrzucającego skargę na postanowienie z dnia 12 stycznia 2009 r. - w dniu 16 stycznia 2009 r. W tym dniu nie nastąpił jednak – wbrew stanowisku powódki - przewidziany w art. 910 § 2 k.p.c. skutek w postaci zajęcia udziałów dłużnika w kapitale zakładowym pozwanej spółki, ponieważ przed doręczeniem zawiadomienia doszło do skutecznego zbycia udziałów na rzecz T. SA w M. na podstawie umowy przewłaszczenia z dnia 17 listopada 2008 r. W chwili dokonania zajęcia udziałów dłużnik powódki nie był już ich właścicielem, stanowiły one bowiem własność osoby trzeciej. W tej sytuacji zajęcie udziałów - w ocenie Sądu - było bezskuteczne. W konsekwencji, powódka nie ma legitymacji w procesie; powództwo podlegało więc oddaleniu. Podstawy do odmiennej oceny spornej kwestii legitymacji procesowej powódki nie daje art. 187 k.s.h.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację powódki.

Sąd odwoławczy podkreślił, że legitymacja procesowa strony jest materialno prawną przesłanką rozstrzygnięcia, jej brak stanowi wystarczającą podstawę do oddalenia powództwa i zwalnia sąd od oceny jego zasadności w pozostałym zakresie. Zdaniem Sądu inne zarzuty apelacyjne niż dotyczące kwestii czynnej legitymacji procesowej w sprawie – ze względu na przyczynę oddalenia powództwa – nie mają znaczenia dla oceny zasadności apelacji.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik powódki zarzucił naruszenie art. 911³ w związku z art. 910 § 4 k.p.c., art. 910 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. art. 885 w związku z art. 902 i art. 909 k.p.c., art. 316 w związku z art. 841 § 1, art. 365 § 1 i art. 391 § 1 k.p.c., art. 910² § 1 k.p.c., art. 252 w związku z art. 240 k.s.h., art. 252 w związku z art. 200 k.s.h. Powołując się na te podstawy, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozstrzygające znaczenie dla oceny zasadności skargi kasacyjne mają te zarzuty, które zmierzają do podważania stanowiska Sądu, że powódka nie ma legitymacji procesowej w sprawie (art. 911¹³ w związku z art. 910 § 4 k.p.c., art. 910 § 2 zdanie pierwsze k.p.c. i art. 910² § 1 k.p.c.). Skarżąca legitymację procesową wywiodła z art. 910² § 1 k.p.c., który stanowi, że z mocy zajęcia wierzyciel może wykonywać wszelkie uprawnienia majątkowe dłużnika wynikające z zajętego prawa. Jej zdaniem zajęcie udziałów M.N. w kapitale zakładowym pozwanej - wbrew stanowisku Sądu - jest skuteczne, mimo że dłużnik zbył je przed zajęciem, ponieważ pozwana przed zajęciem udziałów nie otrzymała przewidzianego w art. 187 § 1 k.s.h. zawiadomienia o zbyciu wraz z dowodem dokonania czynności.

Kwestia skuteczności zajęcia w sytuacji, w której do zajęcia udziału w kapitale zakładowym sp. z o.o. doszło już po jego zbyciu, była przedmiotem rozważań w literaturze i orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 1936 r., C II 2266/35 (OSP z 937 r., tom XVI, poz. 32).

Sąd Najwyższy w przytoczonym orzeczeniu, wydanym na tle prawa austriackiego, uznał, że dopóki przeniesienie udziału nie zostało ujawnione

w stosunku do spółki i nie wpisano nabywcy do księgi udziałów, tak długo spółka za współnika mogła i była obowiązana uznawać wyłącznie zbywcę udziału; okoliczność ta jest dla oceny skuteczności egzekucyjnego zajęcia zbytego udziału wyłącznie decydująca, gdyż zajęcie to ma za przedmiot jedynie stosunek współnika (dłużnika) do spółki. Sąd Najwyższy podkreślił, że zajęcie udziału nie może w niczym naruszyć uprawnień nabywcy, wynikających z wewnętrznego stosunku obligacyjnego ze zbywcą, bo zajęcie ma za przedmiot uprawnienia współnika do spółki, a do niej nabywcy żadne prawo jeszcze przysługiwać nie mogło.

W literaturze wyrażono pogląd, że przytoczone orzeczenie było aktualne także na tle prawa polskiego. Podkreślano, że ocena kwestii skuteczności zajęcia udziału zależy przede wszystkim od tego, czy zbycie udziału wywołało skutki prawne wobec spółki. W okresie obowiązywania kodeksu handlowego przyjmowano, że zajęcie udziału będzie bezwzględnie nieskuteczne, jeżeli zostało dokonane po złożeniu przez spółkę do sądu rejestrowego listy współników, uwidaczniającej zbycie udziału, wierzyciel wtedy mógł bowiem powziąć wiadomość o przejściu udziału z akt rejestrowych (art. 13 § 2 k.h.). Skuteczność zajęcia, dokonanego po zbyciu udziału przez dłużnika, ale przed złożeniem nowej listy współników do sądu rejestrowego, będzie natomiast zależała od tego, czy spółka została zawiadomiona o zbyciu udziału przez zbywcę lub nabywcę, ponieważ przejście udziału - zgodnie z art. 187 k.h. - uzyskuje moc wobec spółki dopiero od tej chwili, pod warunkiem, że zostały spełnione wymagania ważności tego zbycia (art. 180 i art. 181 k.h.). Jeżeli więc zajęcie udziału na rzecz wierzyciela egzekwującego nastąpi nawet po zbyciu tego udziału przez dłużnika, lecz przed zawiadomieniem spółki przez jedną ze stron, zajęcie będzie skuteczne, gdyż do tej pory zbycie udziału nie ma mocy wobec spółki. Zajęcie udziału może natomiast okazać się bezskuteczne, jeżeli zostanie wykazane, że spółka przed jego dokonaniem została zawiadomiona z zachowaniem warunków przewidzianych w art. 187 k.h. W literaturze podkreślono również, że zajęcie udziału po jego zbyciu, lecz przed nadaniem mu mocy obowiązującej wobec spółki, choć czyni zbycie udziału nieskutecznym wobec wierzyciela i spółki, nie wpływa na stosunki wewnętrzne między zbywcą a nabywcą.

Na gruncie kodeksu spółek handlowych w piśmiennictwie również przyjmuje się, że ocena skuteczności zajęcia zależy przede wszystkim od tego, czy wierzyciel mógł przed dokonaniem pierwszej czynności egzekucyjnej uzyskać informację o zbyciu udziału przez dłużnika. Jednakże obecnie decydującą chwilą jest nie złożenie listy wspólników, jak w okresie obowiązywania kodeksu handlowego, ale co do zasady wpis w rejestrze przedsiębiorców. Ujawnieniu w tym rejestrze podlegają bowiem także dane wspólników posiadających samodzielnie lub łącznie z innymi wspólnikami co najmniej 10% kapitału (art. 38 pkt 8c ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 687 ze zm. - dalej: „u.k.r.s.”); w wypadku wspólników spełniających te wymagania istotne znaczenie dla oceny skuteczności zajęcia mają także przepisy art. 14 i art. 15 u.k.r.s. Skuteczność zajęcia udziałów, które nie stanowią co najmniej 10% kapitału zakładowego sp. z o.o. należy natomiast oceniać według zasad przyjmowanych na gruncie kodeksu handlowego; dla skuteczności zajęcia udziału wystarczy, aby zostało ono dokonane przed złożeniem listy wspólników do akt rejestrowych (art. 9 u.k.r.s. i art. 188 § 3 k.s.h.). Jeżeli zawiadomienie komornika o zajęciu udziału zostało doręczone spółce przed złożeniem przez spółkę nowej listy wspólników (z nabywcą udziału) do sądu rejestrowego, to skuteczność zajęcia zależy od tego, czy zbycie udziału ma już moc wobec spółki (art. 187 § 1 k.s.h.). W literaturze podkreśla się, że przewidziane w art. 187 § 1 k.s.h. zawiadomienie spółki powinno spełniać wymagania określone w tym przepisie. W wypadku nieprawidłowego zawiadomienia o zbyciu udziału powstają skutki zajęcia; więzi łączące zbywcę ze spółką trwają bowiem nadal i tylko zbywca może być traktowany jako wspólnik.

Mając na względzie powyższe należało podzielić przytoczony wyżej zarzut skarżącej, że Sąd odwoławczy błędnie uznał, iż zajęcie udziałów M.N. jest bezskuteczne z tego powodu, że zostały one zbyte przed ich zajęciem. Rację ma skarżąca, że stanowisko Sądu pomija przewidziane w art. 187 § 1 k.s.h. konsekwencje zawiadomienia spółki o zbyciu udziałów przez zainteresowanych. Z wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń stanowiących podstawę faktyczną rozstrzygnięcia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika, że pozwana w chwili zajęcia udziałów dłużnika nie wiedziała o ich zbyciu. W tej sytuacji zbycie udziałów - zgodnie z

trafny i zdecydowanie dominującym w piśmiennictwie stanowiskiem, nawiązującym do orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego C II 2266/35 - nie miało mocy wobec pozwanej, gdyż przejście udziału jest skuteczne wobec spółki od chwili, gdy spółka otrzyma od jednego z zainteresowanych zawiadomienie o tym wraz z dowodem dokonania czynności (art. 187 § 1 k.s.h.). Po skutecznym zajęciu spółka powinna też uwzględniać konsekwencje zajęcia. Skarżąca ma zatem - wobec skutecznego zajęcia udziałów dłużnika - legitymację procesową w sprawie. Zgodnie z art. 910² § 1 k.p.c. wierzyciel może bowiem wykonywać wszelkie uprawnienia majątkowe wobec dłużnika wynikające z zajętego prawa, które są niezbędne do zaspokojenia wierzyciela w drodze egzekucji, może również podejmować wszelkie działania, które są niezbędne do zachowania prawa.

Rozpoznawanie pozostałych zarzutów kasacyjnych - wobec uznania przez Sąd odwoławczy, że do oddalenia apelacji wystarczyło rozpoznanie zarzutów dotyczących czynnej legitymacji procesowej - byłoby przedwczesne.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).

jw

kc